

æstimationis, et necessarius, vel valde commodus ad convenientem sustentationem ministrorum, et ita videtur sentire Sot., lib. 9 de Just., quæstion. 2, artic. 2, ad 3, nisi immemorialis consuetudo aliud habeat. Tacite autem exponit divum Thomam, ut intelligatur de minutissimis oleribus, quæ ex privatis hortis colliguntur, non ad lucrum, sed ad quandam commoditatem et voluptatem. Quam limitationem etiam in vivariis domesticis et stagnis omnes adhibent. Neque displicet quod de immemoriali consuetudine Soto advertit: nam de illa intelligendas puto omnes limitationes, quæ in hac materia fiunt ab omnibus circa omnia supra dicta, quæ, licet de rigore juris procedant, consuetudine auferri possunt, et magna ex parte sublata sunt. Tamen quia illa consuetudo contra jus est, immemorialis esse debet, quia ordinarie nullo speciali titulo fundatur præter morem; cum titulo vero consuetudo quadragenalis sufficeret, juxta superius tradita.

## CAPUT XXXV.

AN PRÆDIALES DECIMÆ INTEGRÆ SOLVENDÆ SINT.

1. *In decimis prædialibus non prius deducendas esse expensas.*— Sensus quæstionis est, an decimæ solvendæ sint ex omnibus fructibus, nulla facta eorum diminutione, vel pro sumptibus compensandis, vel pro aliis tributis seu pensionibus solvendis. In qua re jura canonica expresse definiunt, integros fructus decimandos esse sine ulla diminutione. Et primo non esse deducendas expensas, expresse traditur in cap. *Tua nobis*, et in capit. *Non est*, et in cap. *Pastoralis*, et in capit. *Cum homines*, de Decimis, ubi Glossa et Doctores sine controversia id docent, et plures per Tiraquel. relati, de utroque retr., titulo primo, § 15, Glossa 1, n. 10; et de Primog., q. 74, numero nono. Deinde non esse deducenda tributa, neque census, expresse traditur in cap. *Cum non sit*, de Decimis. Quapropter dubitari non potest quin sit servandum, quia ita præceptum est. Ut autem ratio et sensus præcepti magis explicetur, difficultates circa utramque partem occurrentes breviter explicandæ sunt.

2. *Objectiones.*— *Solvitur prima difficultas.* Circa primam de expensis, frequens difficultas est, quia decimæ solum debentur ex fructibus, et expensæ non computantur in fructibus; sed illi tantum censentur fructus, qui supersunt deductis expensis, ut expresse dicitur in leg. *Fructus*, ff. Solutio matrimonio, in

leg. 1, C. de Fructibus et litium expensis, et quod magis urget, additur in leg. *Fundus*, ff. Familiæ ereiscundæ, quod *nullus casus intervenire potest, qui hoc genus deductionis impediat*. Estque hæc regula frequentissima in jure civili, et Glossa et Doctores in dictis locis notant. Confirmatur primo, quia quantitas illa fructuum, quæ seminata fuit, erat jam decimata, et iterum decimatur fructus ex illa productus; ergo nihil impedit quin ipsa deducatur. Confirmatur secundo, quia interdum contingit non plures fructus nasci ex terra, quam fuerit quantitas seminis; ergo injustum videtur tunc decimam exigere: sæpius vero contingit, ad summum excedere fructus quantitatem seminis in dupla, vel tripla quantitate, et tunc si computentur aliæ expensæ, quæ in cultura terræ et collectione fructuum fiunt, vix sufficiunt fructus ad compensandas expensas; ergo iniquum est non eas deducere. Denique licet multoties fructus sint uberiores, tamen computando steriles annos cum abundantibus, fere dimidia pars lucri solvetur Ecclesiæ ex fructibus terræ, si expensæ non deducantur; ergo videtur hæc esse nimia exactio. Atque hæc consideratio maxime videtur urgere in nonnullis fructibus, qui et majoribus periculis expositi sunt, sæpiusque deficiunt, et majoribus sumptibus coluntur, ut sunt præcipue vinearum fructus. Confirmatur tertio, quia in decimis personalibus solvendis, expensarum deductio prius fit: sed prædiales decimæ magna ex parte conveniunt cum personalibus, saltem quoad sumptus qui fiunt in adhibendo labore, et industria hominum et animalium, aliorumque instrumentorum; cur ergo saltem hæc expensæ non deducantur in his etiam decimis? Ultimo videtur durum hoc extendere ad decimas mistas, quia res illæ, ex quarum fructibus tales decimæ solvuntur, non sunt ita durabiles, sicut agri, vineæ, et arbores, sed facile moriuntur, et sæpe cum magno dispendio dominorum, quod damnum totum in sumptibus numeratur, nec reparari potest sine magno dispendio nisi ex fructibus eorumdem animalium; ergo saltem hæc deductio fieri debet in solutione talium decimarum. Et hæc ratio procedit etiam in decimis, quæ ex molendinis solvuntur, propter magnas expensas quæ in illis reparandis fieri solent, et suo modo habet etiam locum in pensionibus domorum, et similibus.

3. Ad primam difficultatem communis responsio est, nullam esse in moralibus tam generalem regulam, quæ exceptionem non

admittat, et ita in præsentem esse speciale in decimis, quod fructus computentur sine deductione expensarum, cum generalis regula in contrarium sit. Ita Glossa in dicto capite *Pastoralis*, verb. *Credimus*, et Glossa in capit. *Gravis*, de Rest. Spol., verb. *Fructus*; et Bart. et alii in dicta leg. *Fructus*. Ratio autem hujus specialitatis reddi potest, quia ita statuit jus canonicum, cui non potest jus civile obviare, etiamsi ipsum non admittat casum, in quo talis deductio non fiat. Ratio autem, cur jus canonicum hanc specialitatem fecit, reddi potest, tum ex parte Dei, in cujus cultum decimæ solvuntur, et ideo cum omni plenitudine et integritate solvendæ sunt; tum etiam quia hoc modo Deus ipse illas præcepit, quem Ecclesia imitata est. Quas rationes jura citata indicant. Addi etiam potest Ecclesiam judicasse, ad sustentationem ministrorum suorum, et alia onera sustinenda, necessarium esse hoc tributum cum tali integritate exigere. Quæ responsio mihi satisfaceret, si ad illam confugere necessarium esset; tamen necessarium non est, quia revera non est hæc specialitas, sed in aliis casibus hoc servatur, ut videbimus.

4. *Alia responsio.*— Alia responsio vulgaris (vel potius eadem sub aliis terminis) est, fructus terræ considerari posse civiliter, vel naturaliter, et priori modo non computari, nisi deductis expensis, et ita procedere leges citatas: posteriori autem modo integre computari, prout nascuntur ex terra, nulla deductione expensarum facta; et ita considerari a lege canonica in materia de decimis. Hanc responsionem indicavit Glossa in dicta leg. *Fructus*, verb. *Impensa*, in illis verbis: *Et hoc inspecto exitu, interim tamen vere est fructus*. Quam ibi singularem dicunt Aretinus et Jason, et ita exponunt, *fructus dici deductis expensis interpretative, non vere*; idem autem est *interpretative* quod *civiliter*, et *vere* quod *naturaliter*. Eandem distinctionem approbat Innocentius in dicto capite *Pastoralis*, quem ibi Panormitanus sequitur, num. 9. Dico autem hanc responsionem coincidere in præcedentem, quia reddenda est ratio cur in solutione decimarum fructus considerentur naturaliter, et non civiliter. Ratio autem non est alia, nisi quia jus canonicum, quod a civili non pendet, ita statuit propter congruentias supra adductas. Refert præterea Panormitanus distinctiones alias, et responsiones ex Hostiensis et Bartolo, quæ in illis videri possunt latius; breviter tamen eas attingemus,

5. *Duplex fructuum consideratio.*— *Prima consideratio.*— Addimus enim, fructus dupliciter considerari posse, vel ut sunt lucrum et commodum usufructuarii, vel secundum se, ut oriuntur ex terra, arboribus, etc. Priori modo considerantur in ordine ad restitutionem, seu reparationem damni illati usufructuario, cum culpa, vel sine culpa alterius possidentis fructus, seu inferentis damnum. Et ideo tunc habet verum in universum, quod fructus computantur, deductis expensis, et ita procedunt tres leges supra citatæ; nam hæc est materia illarum, et loquuntur juxta subjectam materiam, ut Glossæ declarant, præsertim in dicta leg. 1, C. de Fructibus. Unde cum dicitur, civiliter computari fructus deductis expensis, ut sit in universum verum, intelligendum est quando fructus considerantur ut lucrum, sicut fit in ordine ad restitutionem, vel damni compensationem. Ratio autem est, quia restitutio tanta esse debet, quantum fuit damnum, et non major: nam si aliquando major exigitur, est pœna, non pura compensatio; at usufructuarius, vel dominus fundi non erat consecuturus fructus sine sumptibus, et ideo nec illi restituendi sunt, nisi deductis sumptibus, quia non majus damnum passus est. In ordine ergo ad talem effectum, fructus considerantur civiliter, vel fortasse melius considerantur, non ut fructus, sed ut luerum: non est autem luerum, nisi quod superest deductis expensis, ut supra dicebamus. Atque simili ratione, cui legantur fructus omnes fundi, non eximitur ab expensis necessariis, juxta leg. *Fundi*, ff. de Usufruct. leg., quia intelligitur legari commoditas, et non alteri imponi onus colendi fundum suis sumptibus, ut alter totum fructum integram accipiat, esset enim res nimis injusta. Et eadem ratione, si in beneficio omnes fructus pro pensione ponantur, demptis oneribus et expensis intelligitur, quia alias nimis esset iniqua. Item eadem ratione, licet fructus beneficii sint centum aurei, si deductis expensis solum supersunt quinquaginta, non creditur esse fraudulenta narratio, si tantum quinquaginta pendere dicatur, quia censentur narrari fructus, prout revera cedunt in stipendium et commodum, vel sustentationem clerici. De quo vide Felinum, in cap. *Ad nostram*, de Jur., n. 3 et 4, et in cap. *Ad aures*, de Rescription., num. 23, conclus. 12.

6. *Secunda fructuum consideratio.*— At vero cum considerantur fructus posteriori modo, integri et absque deductione expensa-



rum considerari debent, quia isto modo fructus sunt. Et hoc modo regulariter accipiuntur in contractibus, vel aliis casibus, in quibus de aliqua parte fructuum disponitur, etiam secundum jus civile, ut patet ex l. *Si pendentes*. ff. de Usufructu, ubi sic intelliguntur legari fructus, quando fructus pendentes jam maturos reliquerit testator; non enim priores expensæ deducendæ sunt, sed omnes extantes fructus accipiet usufructuarius, ut ibidem dicitur. Similiter, si quis vendat feudum cum onere, ut sibi quotannis solvatur certa pars fructuum, intelligitur solvenda, non deductis expensis, etiam secundum jus civile, ut videre licet per Bartolum supra. Simile est, si locetur ager pro tot mensuris, vel quarta parte fructuum, etiam intelligitur non deductis expensis, ut explicatur aperte in dicto capitul. *Tua nobis*, de Decimis. Ita ergo (ut ibi argumentatur Pontifex) in lege decimarum, cum non agatur de restitutione damni, nec de commoditate ejus qui soluturus est decimas, sed de pensione certa Deo et ministris ejus solvenda, intelligenda est de fructibus integre spectatis, ut naturales fructus sunt, ac subinde non deductis expensis. Quia nec ex vi et proprietate verborum aliud deduci potest, neque ex materia; quia non considerantur fructus solum quatenus lucrum afferunt dominis suis, sed secundum se in quantum proveniunt ex divino munere, ut dixit divus Thomas, dicta quæstione 87, artic. 2, ad 4, in fine. Ob quam rationem ait Soto, dicto libr. 9, quæstione 4, art. 2, paulo ante solutionem argumentorum, tam esse hoc jus rationi consentaneum, ut non possit valere consuetudo in contrarium, scilicet, deducendi semen ante decimationem, vel alias expensas. Sed hæc exaggeratio nulla ratione fundata est, ut notavit Aragon., dicto art. 2, quia cum hic modus decimandi jure ecclesiastico inductus sit, contra illud potest præscribere consuetudo. Necessaria vero erit immemorialis sine titulo, vel quadragenaria cum titulo, ut in aliis dictum est, et ita sufficienter est expedita principalis difficultas.

7. Respondetur confirmationibus primi argumenti. — Ad primam confirmationem negatur sequela, nam semen iterum decimari non potest, cum necesse sit mori, ut fructum afferre possit; totus ergo fructus, qui ex semine nascitur, de novo fit, et donum Dei est, et ideo totum illum denuo decimari necesse est. Ad secundam confirmationem respondetur, eventus, qui ibi considerantur, contingentes

esse, et ideo non deberi unius vel alterius anni fructus spectari, sed omnibus compensatis: hoc autem modo onus hoc considerando, non est præter æquitatem et moderationem debitam, ut usus ipse et experientia satis ostendit. In quo etiam duo consideranda sunt: unum est respectu Dei, nam tota hæc contingencia et varietas fructuum, id est, quod pauci sint, vel multi, ex illius providentia, aut per judicium, aut per misericordiam provenit; et ideo sicut proveniunt, ita reddendi sunt vel in recognitionem misericordiæ, vel in confessionem justitiæ. Alterum est erga Dei ministros, quod illi semper indigent, semperque laborant æqualiter, sive annus sit sterilis, sive fertilis, et nihilominus in se suscipiunt contingenciam et periculum sterilitatis sicut et ubertatis; ideoque cum eadem proportionem decimandi sunt, nisi tanta sit paupertas, ut propter impotentiam homines excusentur; tunc enim etiam ipsa Ecclesia connivere debet, imo et de bonis suis debet pauperes juvare.

8. Ad tertiam confirmationem, jam supra assignata est differentia inter decimas personales et prædiales. Quia in personalibus fructus est in lucro; in prædialibus est in ipsis proventibus, qui denuo procreantur. Item, quia lucrum personale regulariter parvum est, et vix respondet singulis annis unum pro decem; fructus autem prædiales multo uberiori sunt: unde ex augmento illorum relinquitur sufficiens lucrum ultra expensas, etiam si solvatur decima, non deductis expensis. Item in negotiatione, non oportet rem destrui ad lucrandum, sed satis est aut transportari, aut pro alia commutari, etc. Ut autem terra fructificet, necesse est semen corrumpi in his, quæ ex semine producuntur, vel saltem necesse est ut Deus det incrementum arboribus, et materiam ac dispositiones, ut fructificare possint. Et hoc sensu dixit Glossa, capit. *Pastoralis*, verb. *Deducendas*, ideo in mercimoniis deduci expensas, et non in fructibus, quia in negotiatione operatur manus hominis, in fructibus vero manus Dei. Non quod lucrum negotiationis non pendeat etiam ex Dei providentia, et beneficio (ut aliqui objiciunt), sed quod magis cernatur ejus operatio in fructibus naturæ, qui substantialiter producuntur, et minus ibi operatur industria humana, quia neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus, etc. Atque hoc etiam modo dixit Div. Thomas, decimas non esse obnoxias mercedi operariorum, quia debentur Deo, in quantum fructus proveniunt

ex ejus munere. Et Soto dixit, cogitandum esse in hoc negotio genus quoddam societatis inter Deum et homines intervenire: nam homo laborem suum et semen exponit, Deus autem protectionem et operationem suam, ea solum conditione, ut homo pro suo labore, expensis, et periculo, novem partes obtineat, Deo autem decimam, in recognitionem, et suorum ministrorum sustentationem solvat.

9. Atque ita etiam patet solutio ad ultimam difficultatem de mistis decimis, in qua specialiter attingitur de sumptibus, qui fieri solent in reparandis proprietatibus, ut moleninis, domibus, etc. De quo est expressa decisio, in dicto capit. *Pastoralis*, etiam has expensas non esse deducendas: *Quia penes dominum* (dicitur ibi) *res permanent restauratæ*, et ideo expensis ejus, non Ecclesiæ, restauratio fieri debet. Idemque ibi esse dicitur, *si pars aliqua moriatur armenti*: imo (quod notandum est) etiam in decimis personalibus, quæ ex negotiatione resultant, *si pars mercium deperit*, dicitur ibi non esse reparandam ex lucro aliarum partium ante deductionem decimarum, propter eam rationem, quod si reparatur, domini efficitur. Et addi potest alia, videlicet, quia expensæ factæ in parte mercis deperitæ, non fuerunt factæ ad comparandum lucrum ex quo decima solvitur, sed aliunde illud damnus accidit. Quæ ratio suo modo applicari potest ad decimas prædiales: unde non est cur onus illud durum videri debeat, præsertim quia, licet in decimis mere prædialibus videantur magis durabiles terræ et fundi, etc., tamen semen ipsum quotannis perit; quod onus in aliis mistis non ita invenitur, et ita in omnibus fere eadem proportionalis ratio servatur.

10. *Decimam solvendam esse, nulla prius deducta pensione*. — Tandem circa alteram partem, de non deducendis ex fructibus aliis pensionibus vel tributis ante decimationem, est difficultas. Primo, quia hinc fit ut tributa regia ratione decimarum minuantur. Item, si quis teneatur solvere census ex fructibus aliqujus prædii, tenetur suam pensionem integram solvere pensionario; non ergo debet decimam prius solvere, alias altera pensio minueretur. Tandem colonus, qui conducit agrum pro parte fructuum, qui partiarius dicitur, partem integram debet reddere domino fundi, ut supponi videtur in cap. *Tua nobis*, de Decimis; ergo non debet fructum prius decimare. Respondeo nihilominus, hanc legem semper esse inviolabiliter servandam, ut

nihil Ecclesiæ deperat de integra decima parte fructuum, et in hoc sensu dicitur, decimam esse solvendam integram, nulla prius deducta pensione. Fieri tamen potest interdum, ut hoc potius æquivalenter fiat quam formaliter, quod nihil refert, dummodo Ecclesia illæsa permaneat, ut jam explicabitur, ex dicto cap. *Tua nobis*.

11. *Satisfit argumentis*. — Itaque ad primum respondemus, imprimis id non esse inconveniens, quia tributum divinum regio præferendum est, ut divus Thomas supra recte significat. Alioquin decimæ ipsæ minuerentur propter tributum regium, et ita in virtute ex decimis solveretur tributum, quod non decet, nec fieri potest. Deinde dicitur, regem ipsum teneri ad solvendas decimas ex suis redditibus; at si recipiat tributum ex fructibus decimatis Ecclesiæ, jam ex illo non tenebitur solvere decimam, et ita non gravatur, etiam si contingat ea de causa minui quantitatem absolutam tributi, quod accidere posset, si tributum consisteret in aliqua parte aliquota fructuum: nam si esset pensio determinatæ quantitatis absolutæ, tunc non minueretur, ut jam dicemus; est enim eadem ratio.

12. Ad secundum ergo dicitur, si pensio sit determinatæ quantitatis absolutæ, verum esse antecedens; illationem vero non esse bonam: quia licet pensio solvatur ex novem partibus fructuum, quæ remanent soluta decima, potest integra solvi, sicut per censum constituta est, et ita est intelligendus contractus, quia non potest fieri cum Ecclesiæ injuria. Tunc autem ex pensione non solvetur decima, quia ex fructibus jam decimatis accipitur, et dominus agri censetur in se accepisse onus decimandi pro illa; ideoque vel pensio minuenda fuit in contractu, vel pretium ejus augendum, alioqui justus non fuisset. At vero si pensio est de aliqua parte aliquota, quæ major est ex integris fructibus, quam ex decimatis, tunc revera est intelligenda pensio de fructibus decimatis, et tunc pensionarius non tenebitur illam solvere decimam ex sua parte, et ita nihil gravatur. Nam si reciperet talem partem aliquotam ex fructibus integris, teneretur ipse pro parte sua decimare, et sic tandem in idem rediret, et Ecclesia reciperet integram decimam.

13. *A quo debeat solvi decima, quando ager colitur per colonos*. — Quid sentiendum quando ager colitur per mercenarium. — Et ita etiam contingit in casu de colono qui in ultima difficultate tangebatur, et petit illam quæ-



stionem, quando ager colitur per colonos, ex qua parte debeant solvi decimæ. Resolutio autem est, solvendas esse ex integris fructibus, sive prius ex illis decima deducatur, et postea dominus et colonus inter se dividant juxta conventionem suam, qui ordo videtur optimus et juri consentaneus: quo facto, neuter illorum tenebitur ad alteram decimationem pro parte sua; sive prius inter se dividant fructus, et postea unusquisque pro sua parte decimam solvat, nam in idem redit, et fieri posse supponitur in dicto capit. *Tua nobis*. Et ita rem hanc expediunt Glossa, Panormitanus, et alii ibi, et Glossa, in cap. *Questi*, 16, quæstion. 1. Hoc autem procedit de proprio colono. Si vero loquamur de mercenario, qui servit in cultura agri pro aliqua parte fructuum, tunc constat illam pensionem pertinere ad expensas quæ fiunt in cultura agri, vel collectione fructuum, et ideo deduci non posse ante decimationem. Ait tamen Soto mercenarium in illo casu non teneri ad solvendas decimas ex sua pensione. Quod erit verum quoad prædialem decimam; secus vero est de personali, quæ alterius rationis est, et aliud habet fundamentum, ideoque a mercenario tunc debetur, non minus quam si in pecunia stipendium sui laboris acciperet. Quod bene notavit Abulens., in capit. 23 Matth., quæstione 204.

14. *Præcedens fundamentum infirmatur.* — Addit vero Abulens. ibidem, etiam dominum fundi, qui illum locat colono pro certa parte fructuum, vel certo pretio, transferendo in colonum onus solvendi integras decimas prædiales, teneri ad alteram decimam solvendam ex pensione quam accipit, vel ex pecunia, quia est lucrum illi accrescens de novo, et ex omni lucro debetur decima. Nec putat hoc esse inconveniens, quia existimat hanc decimam esse personalem, quia ea datur ratione juris et domini: jura autem domini personalia sunt, et ideo decima est personalis, ac subinde deberi potest simul cum prædiali. Sed hoc fundamentum revera falsum est; quia totum illud lucrum pertinet ad redditus fundi respectu domini: et ideo decima, quæ ex illo deberi potest, prædialis est, quia ex fructu prædii datur, et non ratione personalis actionis, vel negotiationis; quod necessarium est ad decimam personalem. Quod bene perspexit Glossa, dicto capit. *Tua nobis*, verb. *Sic et dominus*; et nihilominus in principio indicat, ex illa deberi specialem decimam, ut ait Abulens. Tandem vero ait Glossa, contrarium esse æquius,

et Hostiens. ac Joannes Andr. dicunt esse justius, et mihi videtur omnino verum. Quia dominus fundi jam solvit illam decimam per colonum, quando in illum transfert omnes fructus cum onere decimandi illos integre: ibi enim sua pensio est virtute decimata; nam ea ratione minor esse debuit, et proportionata valori novem partium fructuum tantum, et ideo non debet iterum decimari, cum ibi nullum sit distinctum lucrum personale. Probabilius certe id dici posset de colono, quia licet solvat integram decimam prædialem, quicquid, soluta pensione, ex residuis fructibus lucratur, est lucrum personale ex propria actione, et industria; et ideo deductis expensis, et in eis computando labores proprios juxta suum valorem, videtur teneri ad decimam personalem ex tali lucro, non minus quam mercenarius, vel famulus ex sua mercede, vel negotiator ex suo lucro. Verumtamen licet fortasse in rigore ita sit, non tamen est in usu, vel quia personales decimæ sublatae sunt consuetudine, vel quia colonus ille censetur jam quasi usufructuarius, et habens dominium utile fundi, et ita ratione illius fructus illos percipere.

## CAPUT XXXVI.

## QUOMODO SINT DECIMÆ DEBITÆ ECCLESIAE.

1. *Quomodo Ecclesiae decimæ debeantur.* — Hactenus explicuimus ea quæ ad substantiam hujus præcepti pertinere videntur, ut sunt finis, et ratio propter quam positum est, persona cui imponitur, et respectu cujus et circa quam materia imponitur. Nunc de circumstantiis et accidentibus dicendum superest, ut sunt quando, ubi, et quomodo facienda sit decimarum solutio, ut præceptum illud impleatur. Resolutio autem in his omnibus maxime pendet ex quadam gravi quæstione, quam propterea præmittendam duximus, nimirum, quomodo Ecclesiae debeantur. Supponimus enim deberi, nam id jura statim citanda sæpe tradunt, et ex ipso præcepto, et ratione ejus colligitur, quia præceptum inducit debitum: unde in capit. *Parochianos*, de Decimis, sic dicitur: *Cum decimæ non ab homine, sed ab ipso Domino sint institutæ, quasi debitum exigere possunt.* Quæ rationem suam habet, sive præceptum illud fuerit a Deo immediate latum, ut olim, sive per Ecclesiam, ut in lege gratiæ. Supponimus item ex dictis hoc debitum non tantum esse reli-

gionis, sed etiam justitiæ, quia subsidium aliquod, ad ea quæ necessaria vel convenientia sunt pro divino cultu, et pro sustentatione ministrorum ejus, ex justitia debitum est ex natura rei, ut supra visum est: illud autem potuit taxare Ecclesia, quod fecisse intelligitur præcipiendo decimas. Facta vero illa taxatione, jam tale et tantum subsidium ex eadem justitia debetur; sicut taxato pretio frumenti ex justitia servandum est, sic enim lex humana constituit talem materiam et actum intra objectum justitiæ. Intra latitudinem autem justitiæ potest res duobus modis esse debita, scilicet vel tanquam aliena, sicut debetur res furto sublata, vel tanquam propria debitoris, cum obligatione tamen reddendi illam, sicut debetur pecunia mutuo accepta: qui duo modi, licet, quod attinet ad obligationem conscientiæ et peccati, in idem redire videantur, tamen in ordine ad multos effectus morales et civiles multum differunt, ut videbimus, et ideo explicandum a nobis est quo ex his modis decimæ sint debitæ.

2. *Deberi decimas tanquam res alienas dicunt aliqui.* — Prima opinio dicit esse debitas tanquam res alienas respectu debitoris, quia ex quo fructus percipiuntur, statim esse incipiunt sub dominio Ecclesiae, seu Dei, etiam antequam solvantur, vel separentur ex cumulo fructuum. Ita tenet Abbas, in dicto cap. *Tua nobis*, num. 41, et dicto capit. *Commissum*, n. 4, de Decimis; putatque esse sententiam Innocentii et Joannis Andr., vel ex eorum dictis colligi. Deinde illam probat ex cap. *Tua nobis*, de Decimis, quatenus ait, quod Deus præcepit solvi decimas, *suas esse asseverans*: nam pronomen *suum*, dominium significat, ut habetur in jure civili, nec propter solam actionem ad rem potest quis dicere illam esse suam. Secundo, expressius in cap. *Omnes*, 16, quæst. 7: *Omnes* (dicitur) *decimæ terræ, sive de frugibus, sive de pomis arborum, Domini sunt*: sunt ergo sub speciali dominio Dei, quod Ecclesiae ipse concessit, vel saltem talem illius administrationem, ut eodem jure agere possit. Tertio Augustinus, in cap. *Decima*, 16, quæst. 4: *Decimæ* (ait) *ex debito requiruntur*; explicans autem hoc debitum, addit: *Et qui eas dare noluerit, res alienas invasit.* Ubi Glossa, verb. *Alienas*, infert: *Ergo ante separationem sunt Ecclesiae*; debentur enim ut res, quæ non sunt sub dominio debitoris, alias non invaderet res alienas; ergo sunt sub dominio Ecclesiae, seu Dei.

3. Quarto, quia privilegium Ecclesiae est, ut

sine traditione consequatur dominium rei sibi legatæ aut donatæ, ex c. 2 de Consuetud., in fine, et clarius ex lege ultim., Cod. de Sacrosanctis Ecclesiis; ergo multo magis ex voluntate Dei et Ecclesiae transfertur dominium decimarum in clericos seu Ecclesiam, ante traditionem vel separationem, quia efficacior est voluntas Ecclesiae, quam privati donatoris. Quinto, inducitur cap. *Moderamine*, 16, q. 1, quatenus ibi dicitur, sacerdotes ministrantes divina, laudabiliter decimas sibi vendicare: fitque vis in verbo *vendicare*, quia actio rei vendicationis non datur, nisi in rem propriam ab alio detentam, ff. de Rei vendicat., leg. *In rem*; sed hæc actio datur clericis ad exigendas vel recuperandas decimas; ergo. Sexto, Ecclesia potest exigere decimam a quocumque raptore et injusto detentore; potest etiam agere contra incendiarium, qui segetes combussit, et similia; ergo signum est habere jus in re, atque adeo dominium ipsarum decimarum. Et confirmatur maxime, quia, si parochianus vendat omnes fructus non decimatos, potest Ecclesia contra emptorem agere, et ipse tenetur in conscientia restituere Ecclesiae decimas suas, et agere contra venditorem pro illa parte, ex capit. *Pastoralis*, de Decimis. Imo, si quis ex pecunia seu fructibus non decimatis emit domum, tenetur ex reddito domus decimam solvere Ecclesiae, ut ex eodem cap. colligitur, saltem per argumentum a contrario; ergo signum est domum illam, saltem quoad decimam partem, emptam fuisse ex pecunia Ecclesiae, et ideo eadem proportionem in jus illius transisse.

4. *Secunda sententia negans decimam esse sub dominio Ecclesiae, quamdiu non est separata.* — Glossa. — Secunda sententia negat decimam esse sub dominio Ecclesiae, quamdiu separata non est ab aliis fructibus seu partibus, nec tradita aliquo modo Ecclesiae. Hanc sententiam fuisse antiquorum Canonistarum refert superius Panorm., et in eam magis inclinat Glossa in dicto capit. *Moderamine*, verbo, *Sibi vendicent*, in fin., 16, q. 1; et Glossa in dicto capit. *Tua nobis*, verbo *Tributa*, etiam in fine, licet priorem sententiam satis probabilem censeat. Hanc vero constantius asseverant Freder. Senens., cons. 74; et Rebuffus, tract. de Decimis, quæst. 3, num. 16 et 17, et q. 6, num. 8 et sequentibus. Fundamentum hujus sententiæ ita potest explicari, quia decima, donec sit separata ab aliis partibus fructuum, est sub dominio ejus cujus sunt fructus, arg. leg. 2, ff. de Pollicit., quæ lo-